

MONITORING MEDIJSKE SCENE U SRBIJI ZA MESEC APRIL 2023. GODINE

UVOD

Monitoring medijske scene izrađuje se s ciljem kontinuiranog praćenja događaja i procesa koji utiču na stanje medijskih sloboda u Republici Srbiji. Autori monitoringa bave se: slobodom izražavanja; praćenjem implementacije postojećih propisa; usvajanjem novih propisa, ali i izmenama i dopunama aktuelnih, kako iz oblasti medija, tako i iz drugih oblasti koje na direktan ili indirektan način utiču na slobodu medija; kao i analizom SLAPP tužbi (strateških tužbi protiv učešća javnosti) usmerenih prema novinarima i medijima.

Za izradu monitoringa koriste se javno dostupni podaci, podaci dobijeni od novinara, urednika i drugih medijskih radnika, novinarskih udruženja i medijskih asocijacija, kao i državnih i nedržavnih organa.

I SLOBODA IZRAŽAVANJA

U periodu na koji se ovaj izveštaj odnosi, zabeleženo je više slučajeva napada, pretnji i pritisaka na novinare. Podaci Republičkog javnog tužilaštva govore da je tokom 2023. godine u javnim tužilaštvima formirano 14 predmeta koji se odnose na lica koja obavljaju poslove od javnog značaja u oblasti informisanja.¹ Prema poslednjim podacima koje je objavilo Nezavisno udruženje novinara Srbije, od početka 2023. godine zabeleženo je 37 napada na novinare (tri fizička napada, 26 slučajeva pritisaka i 8 verbalnih pretnji).²

¹ [RJT statistika napada na novinare od 2016 do kraja marta 2023. god.](#), tekst objavljen dana 14. 04. 2023. godine na portalu Bezbedni novinari.

² <https://www.bazenuns.rs/srpski/napadi-na-novinare>

Prema statistici Republičkog javnog tužilaštva u periodu od 2016. godine (od kada se vodi ovakva vrsta statistike) do kraja 2023. godine, na osnovu podnetih krivičnih prijava formirano je ukupno 460 predmeta, od kojih je u 267 utvrđeno da postoji osnovana sumnja da je izvršeno krivično delo na štetu bezbednosti medijskih radnika. Od navedenih predmeta u 28,46% njih izrečene su krivične sankcije, dok je u 4,87% predmeta sud oslobodio optuženog ili odbio/odbacio optužni akt. U 31,09% od navedenih predmeta potencijalni učinilac nije identifikovan ni nakon što su preduzete sve istražne radnje, dok su u preostalom procentu u toku: dokazne radnje, istraga, postupak međunarodne pravne pomoći ili glavni pretres pred nadležnim sudom.

Krajem aprila, nakon posete Beogradu upriličene povodom obeležavanja godišnjice ubistva novinara Slavka Ćuruvije, osam međunarodnih organizacija koje se zalažu za slobodu medija i bezbednost novinara objavile su [oštro upozorenje](#) u vezi s stanjem slobode medija i bezbednosti novinara u Srbiji. Potpisnice upozorenja jesu: ARTICLE 19 Europe, Evropski centar za slobodu štampe i medija (ECPMF), Evropska federacija novinara (EFJ), Međunarodna federacija novinara (IFJ), Međunarodni institut za štampu (IPI), OBC Transeuropa (OBCT), Reporteri bez granica (RSF), The Daphne Caruana Galizia Fondacija.

Do zaključaka iznetih u upozorenju došlo se nakon više sastanaka održanih sa nezavisnim novinarima, urednicima, medijskim udruženjima i sindikatima, Stalnom radnom grupom za bezbednost novinara (u kojoj je svog predstavnika imalo Ministarstvo unutrašnjih poslova). Ocenjeno je da uvrede i pokušaji diskreditacije medija i novinara u velikom broju slučajeva potiču od vodećih političara, među kojima prednjače Predsednik Republike i Predsednica Vlade Republike Srbije, kao i poslanici vladajuće stranke. Posebno je ukazano na ulogu tabloidnih medija, koji podrivaju poverenje u određene novinare i podstiču mržnju prema njima, dok neselektivno prenose neistine informacije što ih političari plasiraju. Više od drugih, kako je rečeno, ugroženi su novinari koji se bave istraživačkim novinarstvom.

U upozorenju je izneto i to da je medijski pluralizam u Srbiji naročito slab; da REM nastavlja da pokazuje nedostatak nezavisnosti – sve četiri nacionalne frekvencije dodelio

je provladinim televizijskim kanalima (zanemarujući pritom prijave nezavisnih medijskih kuća i ostavljajući petu frekvenciju nedodeljenom) i izbegao je da sankcioniše kršenje zakona od strane privatnih kanala bliskih vlasti; da se kasni sa reformama Zakona o javnom informisanju i medijima i Zakona o elektronskim medijima; da Javni servis i dalje ne informiše objektivno, već pristrasno, u korist vlasti; da tabloidni mediji, iako redovno krše Etički kodeks novinara Srbije, i dalje dobijaju velike količine javnog novca; da se nezavisni mediji, pored fizičkih pretnji, suočavaju i sa brojnim pravnim izazovima (istraživački portal KRIK naveden je kao medij koji se suočava sa velikim brojem tužbi), jedan od „izazova” u porastu predstavljaju SLAPP tužbe (kao primer istih navedene su dve tužbe koje je Gradonačelnik Beograda podneo protiv novinara redakcije portala BIRN, o njima je bilo više reči u martovskom izveštaju).

Među pozitivne pomake uvršteni su koraci napravljeni u cilju izgradnje mehanizama u funkciji zaštite bezbednosti novinara, u isto vreme istaknuto je i to da se efikasnost uspostavljenih mehanizama podriva političkim napadima na novinare. Kao važne inicijative za podizanje nivoa zaštite bezbednosti novinara izdvojeni su: Stalna radna grupa za bezbednost novinara; besplatna [SOS](#) linija 24 h dostupna novinarima koji smatraju da im je bezbednost ugrožena; mreža kontakt tačaka čija je dužnost da u slučaju ugrožavanja bezbednosti reaguju u najkraćem roku; Komisija za istraživanje ubistava novinara, koja je predstavljala važan faktor u postizanju pravde u slučaju ubistva Slavka Ćuruvije, i u slučaju ubistva Milana Pantića, gde je policija (u okviru Komisije) načinila bitne pomake u identifikaciji mogućih ubica (iako su napravljeni pomaci u istrazi, Tužilaštvo za organizovani kriminal, istaknuto je, okleva u preduzimanju istrage). Komisija je u fokusu pažnje imala i smrt Dade Vujasinović, međutim njena smrt, nažalost, do današnjeg dana ostala je nerasvetljena.

Pored gorenavedenih, pozitivno su ocenjeni ishodi u postupcima vođenim u slučaju paljenja kuće novinara Milana Jovanovića, pretnji upućenih vlasnici i radnici u OK Radiju iz Vranja i pretnji smrću Jeleni Obučini, novinarki TV Nova S. U isto vreme istaknuto je da se stekao utisak da efikasnost direktno zavisi od političke volje, koja podrazumeva i to da počinioci nemaju njenu „zaštitu”.

Ukupno uzevši, izneta procena je da je sloboda medija u Srbiji u lošem stanju (niko nije proglašen krivim za ubistvo novinara, višegodišnja praksa upućivanja pretnji novinarima i vršenja pritisaka nad njima dostigla je vrhunac). Za slobodu medija i novinarstvo značajna će biti iščekujuća presuda Apelacionog suda u slučaju ubistva Slavka Ćuruvije. Ista će jasno ukazati na pravac u kom će *sloboda* krenuti – ka *oslobođenju* ili ka dubljem medijskom *mraku*.

Slučaj Ivana Ivanovića, voditelja emisije na Nova S

Ivan Ivanović, voditelj i autor satirične emisije „Četiri i po muškarca sa Ivanom Ivanovićem”, koja se emituje na televiziji Nova S, objavio je na svom Tviter nalogu preteće SMS poruke koje mu je poslao Simo Spasić, predsednik Udruženja porodica kidnapovanih, ubijenih i nestalih sa prostora Kosova i Metohije, ali i osoba koja je pravnosnažno bila osuđena na četiri i po godine zatvora³ zbog silovanja bivše supruge. Spasić je Ivanoviću preteće poruke uputio nakon što je bio spomenut u njegovoj emisiji. Spasić je Ivanoviću poručio da će mu „polomiti kičmu”, uz brojne druge vulgarne pretnje usmerene ka Ivanovićevim ćerkama i supruzi. Povodom pretećih poruka koje je poslao, Spasić je sredinom aprila dao iskaz. Prema navodima iz medija privremeno mu je oduzet mobilni telefon.⁴

Simo Spasić u javnosti je poznat kao neko kome slanje pretećih poruka nije strano. Nakon što je Ivan Ivanović objavio poruke koje je od njega dobio, preteće poruke dobila je i Olja Bečković. Novinarka je potvrdila da to nije prvi put da od joj se Spasića obraća na takav način.

U februaru tekuće godine Spasić je prvostepeno osuđen na šest meseci zatvora zbog izvršenja krivičnog dela proganjanje. Oštećeni u tom postupku je Aleksandar Stankov, novinar portala „Južnih vesti”.⁵ Tom prilikom Spasiću je izrečena i mera

³ „Hodajući Informer”: [Ko je Simo Spasić, aktivista koji novinarima šalje preteće poruke?](#), autor V. Jeremić, tekst objavljen 11. 4. 2023. god. na portalu Danas.

⁴ „Simo Spasić saslušan u policiji danas zbog uvredljivih poruka Ivanu Ivanoviću”, tekst objavljen 13. 4. 2023. god. na portalu Danas.

⁵ [SafeJournalists: Pretnje TV voditelju Ivanu Ivanoviću u Srbiji](#), izvor SafeJournalists, tekst objavljen dana 10. 4. 2023. godine na portalu NUNS-a.

bezbednosti zabrana približavanja i komunikacije sa oštećenim, tako što mu je zabranjeno da se oštećenom približi na udaljenosti manjoj od 50 metara, zabranjen mu je pristup u prostor rada oštećenog na udaljenosti manjoj od 50 metara od sedišta internet portala „Južnih vesti”, zabranjeno mu je da sa oštećenim komunicira lično, preko trećih lica, telefona i na bilo koji drugi način, i to sve u trajanju od godinu dana od pravnosnažnosti presude.⁶

Povodom pretećih poruka upućenih Ivanoviću oglasile su se mreža Safe Journalists⁷ i novinarska udruženja,⁸ zahtevajući hitno procesuiranje i kažnjavanje Spasića. Pomenute organizacije pozvale su državne organe da stanu na put takvom ophođenju prema novinarima.

Slučaj Jelene Obučine, novinarkе Nove S

Jelena Obučina, novinarka televizije Nove S, krajem prošle godine bila je žrtva napada na društvenoj mreži Tviter. Veliki broj brutalnih pretnji (među kojima su se našle pretnje „nabijanjem na kolac” i „spaljivanjem”) uputio joj je Nenad Paunović iz Velikog Gradišta. Paunović je ubrzo lišen slobode. U aprilu slučaj je dobio epilog. Paunoviću je izrečena osuđujuća presuda zbog izvršenja krivičnog dela Ugrožavanje sigurnosti. Osuđen je na kaznu zatvora u trajanju od godinu dana, uz odluku da ista bude izvršena u prostorijama u kojima stanuje, uz primenu elektronskog nadzora. Takođe, izrečena mu je mera zabrane približavanja na udaljenosti manjoj od 200 m kako novinarki, tako i njenom mestu stanovanja. U isto vreme zabranjena mu je svaka komunikacija sa Obučinom.⁹

Tokom sudskog postupka Paunović je priznao izvršenje krivičnog dela, izrazio je kajanje i rekao da to delo više neće ponavljati. Izneo je da je poruke slao izrevoltiran time

⁶ [Simo Spasić prvostepeno osuđen na 6 meseci zatvora zbog pretnji novinaru „Južnih vesti”](#), autor T. Todorović, tekst objavljen 23. 2. 2023. god. na portalu Južne vesti.

⁷ [SafeJournalists: Threats to TV Host Ivan Ivanovic in Serbia](#)

⁸ [UNS: Simo Spasić da odgovara zbog pretnji Ivanu Ivanoviću](#)

⁹ [Zbog pretnji na Tviteru Jeleni Obučini osuđen na godinu dana kućnog zatvora uz nanogicu](#), izvor Nova.rs, tekst objavljen 11. 4. 2023. godine na portalu Danas.

што je, prema njegovim rečima, Obučina vređala Predsednika Srbije, cinično se smejući. O posledicama svog činjenja, kako je rekao, nije razmišljao.

Slučaj Željka Matorčevića, glavnog i odgovornog urednika portala Žig Info

Željko Matorčević, glavni urednik portala Žig info, bio je izložen uznemirujućim telefonskim pozivima sa skrivenog broja. Prvi poziv uputila je osoba koja ga je, glumeći alkoholisano stanje, pitala da li je *dobila preduzeće za pravljenje kotlova*. Kako je uspešno izbegao nastojanje da bude isprovociran, Matorčeviću je upućena pretnja da *treba da se čuva*, nakon čega je telefonski poziv bio završen.¹⁰ Narednog dana, sa skrivenog broja, obratila mu se ista osoba, ovog puta psovkom.

Pretnje Matorčeviću osudila su novinarska udruženja Nezavisno udruženje novinara Srbije (NUNS) i Udruženje novinara Srbije (UNS). Tražili su hitno reagovanje nadležnih državnih organa i pozvali policiju i tužilaštvo da ih najozbiljnije shvate kao slučaj zastrašivanja, koji pokazuje i elemente krivičnog dela proganjanje.

U cilju rasvetljavanja konteksta iz kog bi valjalo razumeti ovaj slučaj, podseća se na to da je Matorčević glavni i odgovorni urednik portala čijem je novinaru Milanu Jovanoviću spaljena kuća; da je Matorčević u februaru policiji prijavio osobu koja se predstavljala kao prijatelj Dragoljuba Simonovića (bivšeg predsednika Opštine Grocka), zbog toga što mu je ispred sudnice, a nakon pretresa u krivičnom postupku vođenom zbog paljenja kuće Milana Jovanovića, uputila pretnje; da je Matorčević pre paljenja kuće Milana Jovanovića pretučen na ulici, a da je taj napad, prema Matorčevićevim rečima, povezan sa Dragoljubom Simonovićem, tada predsednikom Opštine Grocka, a danas prvostepeno osuđenim nalogodavcem za paljenje kuće Milana Jovanovića.

¹⁰ [UNS: Policija da pronađe ko preti telefonom Željku Matorčeviću](#) tekst objavljen dana 19. 4. 2023. godine na portalu Cenzolovka.

II IMPLEMENTACIJA POSTOJEĆIH PROPISA

Projektно суфинансирање

Komisija zadužena za ocenjivanje projekata u opštini Tutin predložila je da novac iz budžeta dobije 10 medijskih projekata, od 21 koliko ih je konkurisalo. Za projekat koji će realizovati *Bošnjački Informativni Centar*, izdavač medija *Behar TV*, dobijena su 4 miliona dinara, za *Pešter TV* izdvojeno je 1,5 miliona dinara, dok je *Sandžak TV* dobio milion dinara. Ta tri medija dobila su više od polovine budžetskih sredstava opredeljenih za tu svrhu, tačnije 6,5 miliona dinara od 10 miliona dinara koliko je bilo na raspolaganju. Među ostalim medijima koji su dobili novac iz budžeta nalaze se i: *Tutin Press* (500.000 dinara), *Tutinske novine* (500.000 dinara), *SNews* (500.000 dinara), *Info Leader Media* (300.000 dinara), *Radio Sto Plus* (250.000 dinara), *A1 Info* (250.000 dinara), *020 media* (250.000 dinara).¹¹

Načelnik Gradske uprave Valjevo Nebojša Petronić, na osnovu predloga Komisije za ocenjivanje projekata, potpisao je Rešenje o raspodeli sredstava za sufinansiranje projekata iz oblasti javnog informisanja. Od 22 projekta čija je realizacija podržana, najveći iznos (više od polovine sredstava namenjenih za tu svrhu), dobile su dve valjevske televizije – *Televizija V5* (3,5 miliona dinara) i *Televizija Valjevo Plus* (2 miliona dinara) – kao i dve beogradske kompanije. Iznosom od 800.000 dinara biće podržano *Informativno preduzeće RADIO VALJEVO d.o.o. Valjevo*, dok je za projekat na portalu *Kolubarski Info* opredeljeno 400.000 dinara. Projekti koje će realizovati *Slavica Savić Vujanac PR veb portal Vamedia Valjevo* i *RTV Marš* biće podržani iznosom od po 500.000 dinara, dok će internet novine *Kolubarske.rs* dobiti 300.000 dinara. Među ostalim medijima koji su dobili novac iz budžeta nalaze se i: *Radio 014* (250.000 dinara), *Va014.info* (250.000 dinara), *Bojan Jovanović PR Agencija za izradu veb portala Titan web design* (250.000 dinara), *Valjevska posla* (250.000 dinara), *Radio Istočnik* (200.000 dinara), *Nebojša Bojanić PR novinska agencija nebo boja Valjevo* (200.000 dinara), *Valjevo na dlanu* (200.000 dinara), *Slađana Stevanović PR portal Patak online* (150.000 dinara), *Ljubiša Milutinović preduzetnik Studio za ples i zabavu* (150.000 dinara) i *Snežana Lazarević preduzetnik veb*

¹¹ [Sufinansiranje medija u Tutinu: Ko bliže vlasti njemu pare](#) tekst autorke Slađana Novosel, objavljen dana 24. 4. 2023. na portalu Cenzolovka.

portal *Lagrande Valjevo* (150.000 dinara), Udruženje privrednika i poljoprivrednika *Srbijanka* (100.000 dinara), agencija za veb usluge *Cyber Team* (100.000 dinara). Beogradska kompanija *Adria media group* za projekat „Kapitalne investicije Valjeva i njihov značaj za lokalnu zajednicu" dobila je 200.000 dinara. Beogradska preduzeća *Sams group* i *Brainz* za realizaciju svojih projekata dobila su po 100.000 dinara.¹²

III MONITORING PROCESA USVAJANJA NOVIH ZAKONA

Zakon o elektronskim medijima

U Vladi Republike Srbije predstavljena je radna verzija Nacrta zakona o elektronskim medijima.¹³

Iako je bilo očekivano da će biti izvršene izmene postojećeg Zakona o elektronskim medijima, predstavljen je nacrt sasvim novog zakona. U Nacrt su unete brojne novine kojima se, između ostalog, previča postojanje Direktora REM-a (imenuje ga Savet, na osnovu sprovedenog javnog konkursa, na pet godina, može biti ponovo imenovan još dva puta; za svoj rad odgovara Savetu, kome podnosi godišnji izveštaj i periodične izveštaje o radu, kao i finansijski izveštaj). Takođe, izmene se odnose i na izbor članova Saveta REM-a (dok se ranije član Saveta birao na pet godina i mogao da bude ponovo izabran najviše još jednom, prema Nacrtu član Saveta bira se na šest godina i ne može biti biran ponovo). Novinu predstavlja i Plan nadzora koji Regulator priprema i donosi sa ciljem da se javno odrede programski sadržaji, vrste medijskih usluga ili problemi iz oblasti pružanja medijskih usluga na koje će se u određenoj kalendarskoj godini prevashodno usmeriti resursi kako bi se izvršio nadzor nad medijima i ciljevima koji se teže postići vršenjem nadzora. Nacrtom je predviđeno više mera (pet umesto nekadašnje četiri) kad je reč o nadzoru nad radom pružalaca medijskih usluga, kao što je predviđen i veći broj sankcija za nepoštovanje odluka Saveta REM-a (uz opomenu, upozorenje i privremenu zabranu objavljivanja programskog sadržaja, uvode se još i

¹² [Najviše novca za dve valjevske televizije i za dve beogradske firme iz Makenzijeve](#) tekst autorke Darija Ranković, objavljen dana 25. 4. 2023. na portalu Cenzolovka.

¹³ [Predstavljena radna verzija Nacrta zakona o elektronskim medijima](#), vest objavljena dana 5. 4. 2023. godine na sajtu Ministarstva informisanja i telekomunikacija.

privremeno i trajno oduzimanje dozvole). Ukoliko emiter ne postupi u skladu sa izrečenim merama, Regulator može da izrekne novčanu kaznu kako bi se prema njima postupalo. Regulator može odrediti i mere kako bi se sprečio ponovni nastanak iste ili slične povrede zakona, kao i da odredi otklanjanje utvrđene povrede, tako što će dati nalog pružaocu medijske usluge da preduzme određeno ponašanje ili da sa određenim ponašanjem prekine.¹⁴

Iako su predviđene Medijskom strategijom i Akcionim planom, u novom Nacrtu izostale su odredbe kojima bi se u momentu usvajanja Zakona odredio izbor novih članova Saveta REM-a, kao što su izostale i odredbe kojima bi se sa spiska ovlašćenih predlagača koji mogu da predlažu članove Saveta REM-a isključili državni organi – Skupština Srbije i Vojvodine.

Predviđeno je da do 25. aprila udruženja dostave komentare i predloge Ministarstvu informisanja i telekomunikacija, nakon čega će uslediti javna rasprava.

IV SLAPP TUŽBE USMERENE PREMA NOVINARIMA I MEDIJIMA

Apelacioni sud u Beogradu potvrdio je prvostepenu presudu Višeg suda u Beogradu kojom je odbijen tužbeni zahtev privrednog društva „Milenijum tim” d.o.o. Beograd, angažovanog na nekim od najvećih građevinskih projekata u zemlji¹⁵. Tužbom je traženo da izdavač i odgovorna urednica medija „JUGpress“ naknade materijalnu štetu „Milenijum timu” zbog (navodne) povrede poslovnog ugleda tužioca.^{16, 17} Reč je o jednoj od tri tužbe koje su pomenuto privredno društvo, odnosno, njeni vlasnici podneli protiv urednice i izdavača „JUGpressa”, a povodom izveštavanja sa konferencija za štampu koju su organizovali opozicioni političari u februaru 2021. godine, u Vranjskoj Banji i Leskovcu. Tom prilikom, od strane istog privrednog društva, tužen je veći broj medija,

¹⁴ [Nacrt Zakona o elektronskim medijima: Država zadržava uticaj na izbor članova Saveta REM, aktuelni sastav Saveta REM-a ostaje](#), tekst autorke Ivane Predić objavljen dana 24. 4. 2023. godine na portalu Cenzolovka.

¹⁵ <https://www.krik.rs/drzava-milenijum-timu-prosle-godine-dala-poslove-vredne-gotovo-12-miliona-evra/>

¹⁶ [Apelacioni sud odbacio žalbu Milenijum tima, JUGpress oslobođen](#), tekst objavljen dana 5. 4. 2023. godine na portalu JUGpress.

¹⁷ [Sud odbio prvu tužbu Milenijum tima protiv osnivača i glavne i odgovorne urednice JUGpressa](#), tekst objavljen 5. 12. 2022. godine na portalu JUGpress.

iako su *citirali* saopštenja i izjave političara. Prema podacima analize [„Sloboda izražavanja, drugi redovni izveštaj o zaštiti slobode izražavanja u pravosudnom sistemu Srbije pred sudom”](#), analize su sprovele Fondacija Slavko Ćuruvija i Centar za pravosudna istraživanja (CEPRIS), kompanija Milenijum tim, u periodu od marta do maja 2021. godine, Višem sudu u Beogradu podnela je ukupno 27 tužbi protiv medija.

Medij JUGpress je u tekstu „Jeremić: Vrh režima preko Milenijum tima otima i Vranjsku Banju”, objavljenom 6. februara 2021. godine, tekstu zbog koga je bio tužen, doslovno preneo ono što se o kupovini jednog od hotela u Vranjskoj Banji moglo čuti na konferenciji za štampu.

Pre podnošenja tužbe kompanija „Milenijum tim” nije uputila redakciji „JUGpressa” zahtev za objavljivanje odgovora na informaciju, niti je tražila objavljivanje reakcije na navode koji su tokom konferencije bili izneti.

S obzirom na to da je u pitanju vrlo delikatna pojava koja se najdirektnije tiče medijskih sloboda u Srbiji, pojava koja bi po svom karakteru mogla biti vrsta SLAPP pritiska na medije, dobra je vest to što je sud odbio tužbeni zahtev u prvom u nizu pokrenutih postupaka. Međutim, kako je svaki slučaj zaseban postupak, biće važno punu pažnju posvetiti svakom pojedinačno. Analiza tendencija kada je reč o sudskim odlukama mogla bi trasirati put kako razumevanju, tako i budućnosti slobode izražavanja.